

Základní příkazy pro práci s Linuxem

Dokumentace

- manuálové stránky – man fdisk, ...
- HOWTO – na instalačním CD
- FAQ – často kladené otázky - na instalačním CD
- dokumentace k jednotlivým balíčkům - /usr/share/doc/jméno balíčku

Základní příkazy po instalaci

w – stav systému a seznam všech aktuálních uživatelů

date –

time -

/sbin/shutdown -h now – vypnutí systému (pouze root)

/sbin/shutdown -r now – restart systému (pouze root)

HALT - vypnutí systému (pouze root)

Ctrl+Alt+Del - vypnutí systému

adduser *název_uživatele* – vytvoření nového uživatele

passwd *název_uživatele* – změna hesla uživatele

/etc/passwd – soubor se všemi uživateli

/etc/shadow – soubor s hesly uživatelů, někdy bývá společně s uživateli v souboru /etc/passwd

df – velikost volného místa na disku

du – velikost místa na disku, kolik zabírají soubory

free – statistika využití paměti

ps -a info o procesech

top – statistika aktivních procesů

uptime – aktuální čas, doba vašeho přihlášení, počet přihlášených uživatelů a aktivní procesy

users – aktivní sezení

whoami – na jaké jméno je uživatel přihlášen

Další utility

setup – konfigurace systému

linuxconf - konfigurace systému

Xconfigurator – konfigurace grafické karty – xwindow

xf86config - konfigurace grafické karty – xwindow

mc – utilita, podobná vc, případně Norton commander

Nejpoužívanější speciální znaky shellu:

| ... roura (pipe) - vystup jednoho prikazu se stane vstupem pro prikaz jiny. Napr. ps -ax | grep crond

> ... presmeruje vystup. Napr.do souboru: ps -ax > soubor

~ ... znaci domovsky adresar. Napr. cd ~/adr - prejdete do adresare adr, ktery se nachazi v domovskem adresari

Prace se soubory:

pri specifikaci jmena souboru lze pouzit: * ... jakykoliv textovy retezec i nulove delky, ? ... jeden jakykoliv znak

touch z ... vytvori soubor

cp z c ... kopirovani

dd if=z of=c ... kopirovani souboru po blocich pripadne s konverzi(naprikld muzeme pomoci dd zapsat image na disketu: dd if=z.img of=/dev/fd0).

mv z c ... presouvani

rm z ... mazani

ln z c ... vytvori pevny link (odkaz) c na soubor z, tzn. vytvori soubor c totozny se souborem z, ale je na nem zavisly, pokud zmenite obsah z, zmeni se i obsah souboru c

ln -s z c ... vytvori symbolicky link c ukazujici na soubor z

diff z c ... porovna obsah souboru
sort z > c ... setridi abecedne radky souboru z a vysledek ulozi do c
wc z ... spočíta radky, slova a znaky v souboru
file z ... vypise typ souboru
which z ... zobrazí plnou cestu k souboru, příkazu, programu

cat z ... vypis na obrazovku
cat z | more ... vypis na obrazovku se stránkováním
cat z > c ... přesmerování výpisu souboru z do souboru c
cat z >> c ... připsání souboru z na konec souboru c
cat z | write user ... vypise obsah souboru na obrazovku uživatele user
head -n z ... vypis začátku souboru (standardně 10 řádků), n = počet řádků
tail -n z ... vypis konce souboru, n = počet řádků
nl z ... očíslování řádků souboru
od z ... vypis binárního souboru (standardně oktalové, volba -x hexadecimální, -d dekadický)
more z ... prohlížení souboru pomocí more
less z ... prohlížení souboru pomocí less
view z ... prohlížení souboru pomocí view (ví v read-only módu)
vi z ... editace souboru textovým editorem vim - Vi IMproved (bez části distribuce)

Textový editor vim - to nejnutnější minimum:

i ... zahájení editace
tlacítko ESC ... ukončení editace
: ... přechod do řádkového režimu
u ... undo
dw ... smaže slovo
dd ... smaže řádek
/abc ... vyhledá v textu zadání výraz abc, n ... dále směrem ke konci, N ... dále směrem k začátku
g ... skok na první řádek
G ... skok na poslední řádek
V řádkovém režimu:
w ... uložení
x ... uložení s ukončením
wq ... to same - uložení s ukončením
q ... ukončení, pokud nebyly provedeny změny v textu
q! ... ukončení bez uložení
split z ... rozdělí obrazovku na dvě části, můžete tedy editovat dva soubory zároveň, ctrl+w-w ...
přepínač mezi soubory

Práce s adresáři:

mkdir ... vytvoří adresář
cp -r z c ... kopírování
mv z c ... přesouvání
rmdir z ... mazání

du z ... ukáže velikost (v bytech) adresáře z, nejprve jeho podadresáře a potom samotného adresáře z
du ... ukáže velikost aktuálního adresáře
ls ... vypis aktuálního adresáře (neobrazí skryté soubory, tj. soubory začínající znakem tečka)
ls /etc/z ... vypis adresáře z umístěného v /etc
ls -a ... vypis akt. adresáře i se skrytými soubory
ls -al ... podrobnější vypis všech souborů s informacemi o právech, vlastníkovi, skupině, velikosti a datu vytvoření

pwd ... vypis cesty k aktualnimu adreari
cd ... navrat do domovskeho adresare
cd ~ ... to same - navrat do domovskeho adresare
cd z ... zmena na adresar umisteny v aktualnim adr.
cd ./z ... to same - zmena na adresar umisteny v aktualnim adr.
cd /z ... zmena na adresar umisteny v rootu
cd ../ ... zmena adresare na nadrazeny

Vyhledavani:

find kde -name co -print ... vyhledani souboru ; kde = adresar (napr.: / nebo /etc) , co = hledany soubor nebo adresar
find kde -user username -ls ... zobrazi vsechny soubory patrici zadanemu uzivateli
grep -ir co kde ... vyhleda soubor obsahujici zadany retezec, volba -i ... nerozlisuje mezi malymi a velkými pismeny, kde = adresar (napr.: ./ aktualni adr.) , co = hledany retezec
grep -i co kde ... hleda v souboru zadany retezec, kde = soubor , co = hledany retezec
grep ^co kde ... hleda v souboru zadany retezec, který se nachazi nazacatku radku

Tar - archivacni prikaz:

tar cvf c.tar z ... zkomprimuje soubor nebo adresar z do c.tar
tar xvf z.tar ... rozbali soubor z.tar
tar czvf c.tgz z ... zkomprimuje z do c.tgz, neco jako dvojita komprese, gzipem a tarem
tar xzvf z.tgz ... rozbali soubor z.tgz

Mount:

Nejpouzivanejsi souborove systemy:

micro\$oft:
msdos
vfat ... podporuje dlouhe nazvy
ntfs
linux:
ext2
ostatni:
iso9660 ... cd-rom

mount ... zobrazi informace o primountovanych svazcich (zarizenich)

mount -t msdos /dev/fd0 /mnt/floppy ... primountovani (pripojeni) zarizeni fd0 (disketa) do adresare floppy
nebo pokud mate na diskete soubor s nazvem delsim jak 8 pismen:
mount -t vfat /dev/fd0 /mnt/floppy
umount /dev/fd0 ... odmountovani (odpojeni) zarizeni fd0
mount -t iso9660 -r /dev/cdrom /mnt/cdrom ... primountovani (pripojeni) zarizeni cdrom do adresare cdrom , -r ... read-only (musite zadat napr. v pripade kdy mate disketu chranenou proti zapisu)
umount /dev/cdrom ... odmountovani (odpojeni) zarizeni cdrom
eject ... odpoji zarizeni cdrom a otevře dvirka u mechaniky

Abychom nemuseli psat takto dlouhe prikazy, muzeme si upravit soubor /etc/fstab.

hda ... primarni master
hdb ... primarni slave
hdc ... sekundarni master
hdd ... sekundarni slave

cislo za zarizenim (v mem pripade 3) ziskate pomoci fdisku:

napiste prikaz "fdisk /dev/hda" a zadejte p

Prava:

Po zadani prikazu "ls -al" , se zobrazí vypis aktualního adresare, kde první sloupec obsahuje deset písmen. Prvního si teď nevsímejte, pouze podává informaci, zda se jedná o obyčejný soubor(-), symbolicky odkaz(l), adresar(d), znakové zařízení(c), blokové zařízení(b). Nas zajíma následujících devět písmen, informujících nás o právech souboru či adresare:

vlastník skupina ostatní
r ... čtení
w ... zápis
x ... vykonání (spuštění)

chmod n z ... změni práva souboru z. Na místo n dosadíte číslo, podle následující tabulky:

vlastník skupina ostatní
r w x r w x r w x
-----
400 200 100 40 20 10 4 2 1

Sčítáním požadovaných hodnot dostanete číslo n

Příklad: vlastník má práva pro čtení, zápis, vykonání ; skupina čtení, vykonání ; ostatní pouze vykonání. Sčítáme tedy jednotlivé hodnoty $400+200+100+40+10+1 = 751$. Tedy n je rovno 751

Vlastník, skupina:

chown user z ... změna vlastníka souboru nebo adresare z
chgrp group z ... změna skupiny
chown user:group z ... nebo obojí najednou

groups user ... zobrazí, ve kterých skupinách je uživatel user
uživatelé můžeme přiřadit do více skupin editací souboru /etc/group Např.
skupina:x:GID:uživatel1,uživatel2

groupadd group ... přidá skupinu group
groupdel group ... odebere skupinu group

Uživatel:

finger ... zobrazí informace o všech přihlášených uživateli (nutný finger server, jinak je příkaz nefunkční)

finger user ... vypíše detailnější info o uživateli user

chfn ... můžete si změnit údaje vypisující se příkazem finger user

who ... měne detailnější jako finger

w ... podobně who, navíc zobrazí kdo co právě dělá + uptime

whoami ... zobrazí uživatelské jméno, pod kterým jste přihlášení k systému

write user ... příkaz pro rozhovor s uživatelem user (musí být povolen msg)

msg y ... povolíte ostatním přístup pro psaní na váš terminál (obrazovku), n - zakáže

last ... zobrazí log přihlasování uživatelů

su user ... přihlásí Vás jako uživatele user, exit ... ukončení

su ... přihlasi Vas jako uzivatele root
su -c "prikaz" ... pokud chcete spustit pouze jeden prikaz jako root

useradd user ... prida uzivatele user, pote musi nasledovat prikaz "passwd user"
passwd user ... zmeni heslo uzivatele
userdel user ... odebere uzivatele user

Tiskarna:

pr z ... uprava souboru pro tisk (potlacení hlavičky, nastavení sirky a délky stránky, atd)
lpr z ... tisk souboru na tiskárnu
lpq ... vypis tiskové fronty
lprm job ... odstraní úlohu z tiskové fronty, je nutné zadat číslo úlohy (zjistíme pomocí lpq)
lpc ... spustí program umožňující pozastavit tisk, menit pořadí úloh ve frontě, atd

System:

free ... zobrazí informace o využití paměti a swap
top ... zobrazí informace o úlohách, které nejvíce vytežují CPU
df ... informace o prostoru na disku
shutdown -h now ... vypne počítač ihned
shutdown -h 20 ... vypne počítač za 20 minut
shutdown -r now ... restartuje počítač, to samé jako reboot
reboot ... restartuje počítač

uptime ... zobrazí, jak dlouho běží linux bez vypnutí (restartu)
date ... vypíše aktuální datum a čas
date -s20010316 ... nastaví datum na 16. března 2001
date -s14:26 ... nastaví čas

Terminal:

Speciální znaky terminálu:

INTR ... ctrl-c - přerušeni
SUSP ... ctrl-z - pozastavení (pro návrat napíšte příkaz fg)
QUIT ... ctrl-d - ukončení
STOP ... ctrl-s - zastavení výpisu
START ... ctrl-q - obnovení výpisu
ERASE ... ctrl-h - vymaže znak
KILL ... ctrl-u - vymaže řádek
EOF ... ctrl-d - konec souboru

setterm ... nabízí velmi mnoho možností jak si změnit terminál (barva pozadí, písmo, atd.)
clear ... smaže obrazovku
kurzorová klávesa "šipka nahoru" ... postupně zobrazí historii příkazů

Komunikace:

ping IPadresa ... vysle pakety k počítači na síti a zobrazí odezvu
mail ... zobrazí přehled nových zpráv
lynx http://www.linux.cz ... lynx je skvělý textový prohlížeč web stránek
ftp IPadresa ... program pro přenos souborů
ssh IPadresa -l user ... připojí Vás k vzdálenému počítači pomocí ssh(secure shell)

Procesy:

Proces je vlastně bezcíká úloha (program), která má své PID (Process ID) číslo.

Speciální systémove procesy, které nepatří žádnému uživateli se nazývají démoni(daemons).

ps ... zobrazí seznam procesu kontrolovaných Vámi konzoli
ps -a ... zobrazí seznam procesu všech konzolí
ps -ax ... zobrazí seznam všech běžících procesu
volba -l ... zobrazí více informací o procesech
volba -u ... navíc zobrazí vlastníka procesu

kill pid ... ukončí proces
kill -9 pid ... "tvrdě" ukončí proces, pokud nejde ukončit standardně

ctrl+z ... pozastaví spuštěný program nebo příkaz
jobs ... zobrazí informace o procesech, které běží na pozadí, nebo jsou pozastaveny

číslo = číslo v hranatých závorkách [ ] zobrazené po zadání příkazu "jobs"
fg číslo ... přesune proces na popředí
bg číslo ... spustí proces na pozadí
kill %číslo ... ukončí proces
kill -9 %číslo ... "tvrdě" ukončí proces, pokud nejde ukončit standardně

program & ... spustí program na pozadí
nohup program ... spuštěný program nelze ukončit přerušením z klávesnice nebo ukončením shellu

RPM

RPM (Redhat Package Manager) se zabývá správou softwaru pomocí rpm balíčku

rpm -i balíček.rpm ... nainstaluje rpm balíček
volba -h ... zobrazí průběh graficky
volba --nodeps ... neprovede kontrolu závislosti
rpm -e balíček ... odinstaluje balíček
rpm -U balíček.rpm ... upgrade
rpm -q balíček ... zobrazí informace
rpm -ql balíček ... zobrazí soubory patřící k zadanému balíčku
rpm -qf soubor ... vypíše, do kterého balíčku patří zadaný soubor
rpm -qi balíček ... zobrazí popis
rpm -qp balíček.rpm ... zobrazí popis nenainstalovaného balíčku
rpm -qa ... zobrazí všechny nainstalované balíčky
rpm --rebuild balíček.src.rpm ... vytvoří binární balíček (balíček.rpm) ze zdrojového kódu (balíček.src.rpm), vytvořené binární balíčky najdete v /usr/src/redhat/RPMS/i386 nebo /usr/src/redhat/RPMS/noarch
rpm -i balíček.src.rpm ... rozbalí zdrojový kód do /usr/src/redhat/SPECS/balíček.spec
rpm -bb balíček.spec ... vytvoří binární balíček (balíček.rpm)
rpm -bs balíček.spec ... vytvoří zdrojový (balíček.src.rpm)